

La família multicultural: un espai educatiu per a la convivència plural. El cas de les famílies adoptives i les famílies acollidores

Núria Fuentes Peláez* i Pere Amorós Martí**

Introducció

Una mirada als carrers de les ciutats i dels pobles del nostre entorn ens mostra un panorama variat de cultures i ètnies. Aquesta pluralitat es veu reflectida en els diferents contextos que componen la societat i, per descomptat, en els contextos socioeducatius com són les famílies, les escoles o les comunitats. D'aquests contextos nosaltres tractarem el de la família, que avui dia s'entén com un sistema que atén les necessitats particulars dels seus membres, que els possibilita un desenvolupament integral, que els proporciona un espai privilegiat per desenvolupar habilitats de comunicació, actituds, emocions i valors. En definitiva, es tracta d'un espai socioeducatiu on els infants creixen i poden aprendre pràctiques democràtiques imprescindibles per exercir com a ciutadans.

L'Organització de les Nacions Unides, entre altres institucions, reconeix i enalteix el dret de la infància a créixer i desenvolupar-se en una família. No obstant això, en gairebé tots els països i estats del món, en alguns amb major incidència que en uns altres, trobem exemples on aquest objectiu no sempre s'aconsegueix. Tothom sap que hi ha infants que no gaudeixen d'aquest dret bàsic, i que per aquest motiu estan en desavantatge i en risc d'exclusió social. Pourtois (1998) declara que la família és un element important per lluitar contra l'exclusió social, per això els sistemes de protecció procuren oferir l'alternativa familiar, ja sigui provisional (acolliment) o permanent (adopció), a aquests infants amb l'objectiu de poder satisfer les seves necessitats. En aquesta línia cal assenyalar que aquestes alternatives familiars van més enllà

(*) Núria Fuentes Peláez és pedagoga, professora associada del Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació de la Universitat de Barcelona i investigadora del grup GRISIJ. El contingut d'aquest article s'engloba en la investigació que està desenvolupant en la seva tesi doctoral *Processos socioeducatius en l'adopció internacional*, dirigida pels professors Pere Amorós i Antoni Sans del Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació, de la Universitat de Barcelona. A/e: nuriafuentes@ub.edu.

(**) Pere Amorós Martí és pedagog, professor titular del Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació, de la Universitat de Barcelona i director del Grup d'Investigació en Intervencions Socioeducatives en la Infància i en la Joventut. A/e: pamoros@ub.edu i grisij@d5.ub.es.

del sistema de protecció i suposen un compromís de la societat mundial, la qual es responsabilitza respecte al benestar de la infància.

Com a resultat d'aquestes polítiques de protecció, es constitueixen famílies on els components procedeixen d'ètnies i cultures diferents. Es tracta de famílies multiculturals, que tenen unes necessitats educatives particulars, fruit de conjugar l'alternativa de protecció (adopció o acolliment) i la convivència entre cultures.

Al llarg de l'article es pretén analitzar diferents aspectes: primer la concepció actual de la família i les activitats socioeducatives que s'hi potencien per al desenvolupament de la democràcia, a continuació una aproximació a les famílies multiculturals, fruit de l'adopció i l'acolliment per comprendre les seves particularitats i els grans interrogants que plantegen aquestes pràctiques socioeducatives, i finalment es plantegen algunes propostes perquè en aquestes famílies multiculturals es pugui desenvolupar una educació familiar intercultural que, d'alguna manera, cooperarà en la construcció d'una ciutadania capaç de convidaure en una societat plural.

1. La família, una peça clau per a la democràcia

Actualment les civilitzacions es mouen cap a una nova perspectiva encaminada a la postmodernitat, que entre altres aspectes, afecta les institucions que controlen la participació ciutadana, les posa en crisi i les encamina cap a un procés de transformació que afecta també la família i l'educació (Pourtois et al., 1998).

Aquesta evolució ha superat els models basats en l'autoritat i el control per part dels progenitors, i ha suposat que la família, amb més facilitat que l'escola, emergeixi com un espai educatiu de llibertat que comporta una responsabilitat als seus components, un compromís amb la diferència, un respecte recíproc i una comunicació indispensable on es desenvolupen pràctiques democràtiques basades en la relació de negociació entre ells.

La democràcia s'ha instal·lat, sens dubte en l'espai familiar: els pares s'han convertit en negociadors... es passa a un estil que responsabilitza, que anima a fer intercanvis entre els diferents punts de vista i que utilitza regles flexibles i modulables, d'acord amb les situacions (Pourtois, 1998: 18).

Partint d'aquesta concepció en què es constata el paper de la família com un agent educatiu de socialització, i prenent com a referència les disciplines que convergeixen en l'educació per a la ciutadania com l'educació intercultural, l'educació per a la tolerància, l'educació antiracista, l'educació en valors, l'educació en drets humans, l'educació ecològica, l'educació per al desenvolupament i l'educació no sexista (Bartolomé, 2002), sorgeix la reflexió sobre la possibilitat de desenvolupar, des de la família, accions educatives que s'inspiren en aquestes dimensions educatives.

El fet que en les famílies l'educació dels infants tingui lloc al llarg de la vida, des d'una edat primerenca, passant per l'adolescència fins arribar a la vida adulta i madura, i el fet que en aquesta educació conflueixin valors i actituds pròpies d'una convivència democràtica, fa pensar que s'hauria de reconèixer la capacitat i la possibilitat educativa de la família, alhora que tenir-se en compte en el seu si l'educació per a la ciutadania.

No obstant això, no es pretén exigir a la família que assumeixi la responsabilitat única de formar ciutadans, sinó que comparteixi la responsabilitat d'aquesta tasca amb educadors i altres professionals que estan treballant en aquesta direcció. Moltes d'aquestes famílies multiculturals poden establir les bases per exercir la ciutadania des d'un context bàsic, que es completarà en altres àmbits com l'escola o la participació en el barri.

Però de totes les tipologies de famílies cal fer referència a una de molt concreta, en què es creu que aquestes possibilitats es multidimensionen si es planteja una educació intercultural. Per tant, s'hauria d'explicar primer: com s'originen aquestes famílies multiculturals?, quines són les seves principals característiques?, i: quins són els dubtes i les controvèrsies que han aixecat entre les pràctiques socioeducatives? Finalment, s'hauria de concretar: com podem ajudar la família multicultural a desenvolupar-se amb l'educació intercultural?

2. Les famílies interculturals com a resultat de les adopcions i els acolliments

L'adopció i l'acolliment familiar són mesures de protecció de la infància. En els casos d'acolliment hi ha nens i nenes que requereixen ser separats de les seves famílies, bé perquè es troben en situació de desemparament, bé perquè no els poden atendre en un moment particular de la seva vida, com per exemple una hospitalització o un viatge al seu país d'origen, en els casos de les famílies immigrants. Sovint es tracta de famílies que no disposen d'una xarxa social de suport per fer front a una situació de crisi. Aquesta separació és temporal i preveu, en algunes ocasions, la reintegració a la família d'origen. En els casos d'adopció conflueixen dues necessitats: d'una banda, els desigs i interessos dels infants de créixer en una família i, d'altra, els d'uns pares i unes mares de formar o ampliar la família amb un fill o una filla.

Així doncs, les famílies multiculturals apareixen quan l'infant és d'una ètnia determinada i l'acull una família d'una altra ètnia, i ocorre el mateix en el cas de l'adopció, ja sigui per adopció nacional o per adopció internacional. En conseqüència, les famílies multiculturals són el resultat d'una adopció o d'un acolliment d'un infant d'una ètnia diferent a la de la família que els acull o els adopta. Per denominar aquestes situacions, els anglosaxons han encunyat el

terme *transcultural*,¹ *transracial* i els americans han afegit *crosscultural*, mots que s'utilitzen conjuntament amb les mesures d'acolliment o adopció.

La nostra experiència és relativament primerenca si es compara amb l'experiència d'altres països com els Estats Units o Anglaterra. Als Estats Units les adopcions transracials eren una pràctica poc habitual abans de 1960; no obstant això, en la dècada dels 70 es produeix un canvi important, suposadament gràcies als moviments socials a favor dels drets civils, que van ajudar a modificar part de les actituds racistes i de segregació (Liptak, 1993).

Aquest canvi va suposar que s'impulsessin els acolliments i les adopcions de nens i nenes procedents de diferents ètnies. Així, es van promoure les adopcions i els acolliments d'infants d'ètnies minoritàries que vivien al país, i alhora es van consolidar les adopcions internacionals que van començar a practicar-se des de finals de 1950, inicialment a Àsia.

Tant les famílies que volen ser acollidores com les famílies adoptives han de passar primer per un procés de selecció i valoració on es tenen en compte des de les motivacions per adoptar, fins a altres molts aspectes que concerneixen la dinàmica familiar, l'estructura i l'entorn socioeconòmic. En aquesta exploració progressivament s'ha anat incloent l'aproximació cultural, i aquesta es té en compte en el moment de realitzar el *matching*² fins al punt que avui dia a Anglaterra o en alguns estats nord-americans el criteri de la raça (o l'ètnia) és vinculant, és a dir, que es busquen famílies amb el mateix bagatge cultural o semblança al dels infants que s'han d'acollir o adoptar.

A més, a Anglaterra aquest fet pren concreció en els avanços de la seva legislació. Aquesta s'encamina a respectar els diversos orígens ètnics de la infància, amb què se salva la concepció que només requereix necessitats bàsiques com l'alimentació i l'afecte, sinó que es consideren també com a necessitats els aspectes culturals, racials, religiosos i lingüístics.

La Children Act 1989, per primera vegada en la història britànica de la legislació de protecció de la infància, posa èmfasi en la necessitat que els treballadors socials considerin el bagatge de raça, cultura, religió i llengua (Section 22 (c), Children Act 1989) quan es prenguin decisions sobre els nens i les nenes que requereixen mesures de protecció. (Barn, 1999b:1)

A pesar d'aquestes consideracions, la realitat planteja dificultats per a la seva pràctica i interrogants que caldria discutir.

(1) Des de la perspectiva de l'adopció els conceptes de *transracial* i *crosscultural* abasten la següent definició: «the placing of a child of one race or culture in a family of another race or culture» (LIPTAK, 1993: 50) .

(2) No hem trobat un terme que ens serveixi per determinar aquest concepte, de manera que definim *matching* com el procés pel qual s'assigna a un nen o una nena una família, tenint en compte que aquesta família sigui la més adequada per atendre les seves característiques particulars.

2.1. Discussions sobre les adopcions i els acolliments transculturals

Les adopcions i els acolliments transculturals són experiències complexes que impliquen aspectes diversos de la vida familiar, de la persona i dels professionals. Davant d'aquesta complexitat no és d'estranyar que hi hagi debats oberts que es posicionin a favor o en contra adduint diferents arguments.

A) ASPECTES QUE ES CONSIDEREN BARRERES PER ALS ACOLLIMENTS I LES ADOPCIONS TRANSRACIALS

S'han formulat crítiques, moltes conduïdes per *la National Association of Black Social Workers* (NABSW), encaminades a ressaltar la importància que té preparar els infants per viure en una societat que té prejudicis racials, i el fet que aquesta preparació només se'ls pot atorgar des d'una família que sigui capaç d'afrontar els prejudicis en la seva vida diària, és a dir, des d'una família que es trobi en minoria ètnica (Liptak, 1993) i sigui capaç d'oferir oportunitats per desenvolupar competències culturals i racials (Barn, 1999b). De la mateixa manera, s'ha dit que poden existir dificultats de comunicació entre els membres de la família (Bhate i Bhate, 1996). S'assenyalen dos tipus de dificultats, les quals tenen relació amb *les diferències primàries*, és a dir, quan les llengües d'expressió són diferents i això dificulta la comunicació entre les persones, i amb les diferències *secundàries* que són les que es deriven de les relacions culturals.

En aquesta mateixa línia (Garbarino i Stott, 1992) apunten que el *bagatge cultural i familiar dels nens i de les nenes* afecta el seu comportament, i (Barn, 1999b) que la ignorància cultural pot dur-nos a interpretar-los sota estereotips negatius o categoritzacions culturals. La família podrà ajudar l'infant si és capaç d'entendre que determinats comportaments poden tenir el seu origen en la cultura, però si no té en compte el context cultural d'on procedeix el nen o la nena, es podrà confondre quan hagi d'interpretar aquest comportament en claus diferents.

Hi ha altres detraccions que s'han dirigit cap al desenvolupament de la identitat i han afirmat que aquesta es dilueix i, com a conseqüència, els infants tenen una baixa autoestima (Liptak, 1993). També com a motiu d'aquestes adopcions o acolliments transracials, eventualment, se'ls pot crear una confusió en la seva identitat (Small, 1984). I més concretament, en les adopcions internacionals, s'ha comentat que es pot descurar la cultura d'origen de l'infant quan la família s'allunya del país (Liptak, 1993).

B) ASPECTES FAVORABLES PER ALS ACOLLIMENTS I PER A LES ADOPCIONS TRANSRACIALS

No obstant això, hi ha altres aspectes interessants que cal considerar, com per exemple poder oferir una família, estable o temporal, a molts infants que es troben esperant perquè pertanyen a una minoria ètnica (Liptak, 1993). Nogensmenys, els resultats d'algunes investigacions també aporten dades que adverteixen aspectes favorables. En l'estudi de Rita Simon i Howard

Altstein (1987) en què van participar 386 nens i nenes negres i 204 famílies blanques que els havien adoptat, es mostra com les adopcions transracials tenen un millor desenvolupament quan les famílies entenen el racisme de la societat i com pot afectar l'infant, però al mateix temps respecten i preserven la seva cultura per convertir-se en una família multicultural. Els autors no diuen que aquest tipus d'adopció sigui millor que la que es produeix en famílies amb el mateix passat cultural, però sí que afirmen que pot proporcionar al nen o a la nena un ambient emocional estable, on desenvolupar-se d'una manera sana, estar satisfets amb la seva identitat racial i sentir-se propers als seus pares i a les seves mares.

Els resultats d'un altre estudi conduït per Ruth G. Mc Roy i Louis A. Zurcher (1983) en què van participar dos grups de 30 adolescents afroamericans de classe mitjana (en el qual els membres d'un d'aquests grups era adoptat per famílies «negres» i els de l'altre per famílies «blanques»), aporta que no existeixen unes grans diferències en l'autoestima, encara que la manera en la qual ells perceben les seves identitats racials difereix lleugerament. Per exemple, els que han viscut en famílies formades per minories tendeixen a voler casar-se amb persones de la seva mateixa ètnia, mentre que els que han viscut en famílies multiculturals no donen tanta importància a aquest fet, i diversifiquen les seves preferències.

Com es pot veure, el fet que l'acolliment o l'adopció transracial funcioni depèn sobretot de les característiques de les famílies i de com aquestes afronten la diversitat. En poques paraules: les famílies que sembla que han evolucionat positivament són aquelles que han desenvolupat accions socioeducatives que estan relacionades amb l'educació intercultural. Per això, a continuació se senyalen alguns dels aspectes que poden ser d'ajuda a les famílies.

3. Proposta d'educació familiar intercultural

En línies generals es planteja una proposta d'educació familiar intercultural, tant per a les famílies que són acollidores, com per a les que són adoptives. No obstant això, cal esmentar que, a pesar que la majoria de comentaris són transferibles a les dues situacions, es tracta d'alternatives de protecció diferents i, que en una proposta més detallada s'haurien d'atendre per separat en les seves particularitats. És a dir, per exemple, en el cas d'acolliment, en què la mesura és temporal i l'infant retorna a la seva família d'origen, un dels temes que caldria tractar seria la tornada a la família d'origen, i en el cas de l'adopció on l'alternativa és permanent seria el dels processos de recerca dels orígens.

Malgrat aquestes diferències, cal remetre's a la definició d'educació familiar proposada per Durning (1998:29) i que diu que «el terme d'educació familiar designa l'acció d'educar dirigida cap als fills que s'exerceix dintre de la família, i es distingeix de l'acció pedagògica aplicada a l'escola». El mateix autor apunta un model d'educació familiar basat en múltiples components que

mantenen estretes relacions entre les pràctiques educatives i els contextos familiars. Així, d'acord amb aquest autor, es considera important que una proposta d'educació familiar sigui atesa des d'una perspectiva ecològica, connectada amb els altres sistemes que poden trobar-se en el seu entorn, i plantegi l'educació com un conjunt de processos que impliquen components diferents que afecten la cognició, les relacions, els valors i l'afecte.

D'altra banda, l'educació intercultural aporta el respecte a la diversitat cultural i, per tant, a la diversitat ètnica des d'una perspectiva comunicativa i de diàleg, on preval la solidaritat i la reciprocitat per a un enriquiment mutu. Adscriuint-nos a la proposta de Bartolomé (2002), se suggereix treballar amb les famílies des de la pedagogia de la inclusió, tendir cap al coneixement mutu, és a dir, a un acostament a la cultura d'aquest infant que s'adopta o s'acull, a acceptar-lo sense jutjar-ne els estereotips, el seu bagatge ni la seva història passada, bo i potenciant el seu desenvolupament futur. Per tant, la comunicació amb l'infant és l'element bàsic per poder atendre les seves necessitats, de manera que és necessari comunicar-se amb ell per saber què sent, què pensa. En aquest acostament, allunyar-se d'un paradigma que se centri en la cultura majoritària de forma exclusiva ajudarà a iniciar processos de comunicació.

Concretant, en els casos en els quals els infants de minories ètniques són separats de les seves famílies, Mehra (1996: 80) subratlla quatre àrees importants a les quals cal atendre:

- La identitat ètnica: és important possibilitar el desenvolupament de forma positiva.
- El desenvolupament d'habilitats lingüístiques, culturals, socials i religioses que permetin a aquests infants, després com a adults, desenvolupar-se efectivament en una societat multicultural i multiracial.
- L'adquisició d'habilitats per afrontar situacions de racisme, prejudicis o desigualtats, tant en la infància com en la vida adulta.
- Ajudar a que el nen o la nena pugui viure amb tranquil·litat la separació temporal de la seva família d'origen.

En relació a la identitat, es proposa partir d'un concepte d'identitat dinàmic, atès que la identitat no és una cosa que vingui donada, sinó que es va adquirint pas a pas, que varia els seus components, en l'espai, en el temps i en els individus: «(...) la identitat es va construint i transformant al llarg de la nostra existència» (Maalouf, 1999: 35).

Segons Barn (1999a) donar massa èmfasi al passat racial podria accentuar les diferències entre pares i mares i fills i filles. No cal negar el seu origen cultural i ètnic, però tampoc emfasitzar-lo de forma que es distanciïn els interessos comuns. D'altra banda, Ruth Mc Roy (1983) planteja la importància i el valor de les famílies que desenvolupen vincles amb la comunitat ètnica d'origen de l'infant, i que donen la principal preferència a les adopcions transracials que són dutes a terme per pares i mares «blancs» que tenen vincles amb

la comunitat «negra», que viuen en barris integrats i els seus fills i les seves filles van a escoles integrades.

Finalment, s'indica que algunes d'aquestes idees s'estan desenvolupant en diverses comunitats autònomes, a partir del programa de formació per a famílies adoptives d'Amorós, Palacios, Fuentes, León i Sánchez-Sáandoval (1999). Aquest programa s'aplica al llarg del procés de formació / selecció que realitzen les famílies candidates a l'adopció internacional. Juntament amb les quatre sessions bàsiques, es desenvolupen dues sessions específiques per treballar les implicacions de l'adopció internacional, per reflexionar a l'entorn de la diversitat cultural i dels aspectes educatius diferencials en l'educació, així com per identificar pautes i estratègies que aproximïn els pares a la cultura del nen o la nena adoptat i facilitin el procés d'adaptació. En el programa també es té en compte el desenvolupament de la identitat cultural, es plantejen situacions que poden ser conflictives, es busquen estratègies educatives per a la seva resolució i es tracten els processos de recerca dels orígens (Amorós et al., 1998).

4. A tall de conclusió

Si es treballa amb famílies multiculturals en la línia de l'educació intercultural, s'ajuda a formar persones, ciutadans responsables, tolerants, amb «múltiples lleialtats» i compromesos amb els nous reptes de la societat actual. Els fills de les famílies acollidores que conviuen amb un igual d'una altra cultura en el si de la família durant un cert període de temps, tenen l'oportunitat d'ampliar el coneixement de les cultures, de trencar estereotips, de posar en pràctica valors solidaris, d'experimentar habilitats de comunicació i per extensió, d'exportar aquestes vivències a altres membres de la família extensa acollidora. De la mateixa manera, aquesta experiència és recíproca, i l'infant que ha estat acollit té les mateixes oportunitats d'experimentar una convivència quotidiana entre cultures, que s'endurà quan retorni a la seva família d'origen.

En els casos d'adopció implica un canvi permanent, és a dir, construir una família que respecta les individualitats, però que s'uneix en objectius comuns. Els infants quan arriben a una família no són *una pàgina en blanc*, ja que porten moltes històries gravades, però tampoc són *una pàgina acabada*. Són una pàgina que s'està escrivint, però aquesta escriptura ha de ser elaborada conjuntament entre nens i nenes, pares i mares, escola, comunitat i societat en general.

No es pot concloure l'article sense afegir que s'han desenvolupat esforços encaminats a potenciar que famílies d'ètnies minoritàries s'animin a realitzar acolliments i adopcions. Per això, s'han creat als Estats Units agències com el *Institute for Black Parenting* (IBP) a Los Àngeles (Califòrnia), que reforcen els acolliments amb famílies «negres», o les campanyes de difusió que s'han impulsat per incorporar famílies a l'acolliment i a l'adopció. Aquesta recerca de

famílies de la mateixa ètnia duu a potenciar els programes d'adopció i acolliment en la família extensa, on s'intenta que algun parent vulgui fer-se càrrec d'aquest infant i on els criteris de selecció no són tan estrictes com en els de la família aliena.

Per altra banda, les últimes dades que ha presentat l'ICAA³ confirmen que el fenomen de les adopcions internacionals augmenta amb celeritat, fins a haver-se duplicat el nombre en un any, 1.047 l'any 2001, enfront de 558 l'any anterior. A tot això s'ha de sumar la necessitat urgent d'atendre la infància que procedeix dels fluxos migratoris, ja sigui acompanyada o no. Aquestes evidències plantegen realitats que requereixen esforços conjunts entre investigadors, professionals i implicats, per tal que es desenvolupin treballs dirigits a atendre les necessitats específiques dels infants i les seves famílies.

Bibliografia

- AMORÓS, P. et al.: «Famílies que volen adoptar. Definició del processos de preparació-educació a través d'una investigació cooperativa». *Temps d'Educació*, 1998, núm. 20, p. 83-99.
- AMORÓS, P. et al: *Programa de formación para familias adoptivas*. Sevilla: Junta de Andalucía, 1999.
- BARN, R.: «Racial and ethnic identity». Dins BARN, R. (ed.): *Working with Black Children and Adolescents in Need*. London: British Agencies for Adoption & Fostering, 1999 [a], p. 7-18.
- BARN, R.: *Working with Black Children and Adolescents in Need*. London: British Agencies for Adoption & Fostering, 1999 [b].
- BARTOLOMÉ, M. et al.: *Identidad y ciudadanía: un reto a la educación intercultural*. Madrid: Narcea, 2002.
- BHATE, S. i BHATE, S.: «Psychiatric needs of ethnic minority children». Dins DWIVEDI, K. N. i VARMA, V. P. (eds.): *Meeting the Needs of Ethnic Minority Children*. London: Jessica Kingsley Publishers, 1996.
- DURNING, P.: La recerca en educació familiar: desenvolupament i objectius. *Temps d'Educació*, 1998, núm. 20, p. 29-42.
- GARBARINO, J. i STOTT, F. M.: *What Children Can Tell Us*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1992.
- LIPTAK, K.: *Adoption controversies*. New York: A Franklin Watts Library edition, 1993.
- MAALOUF, A.: *Identidades asesinas*. Madrid: Alianza, 1999.
- MC ROY, R. G. i ZURCHER, L. A.: *Transracial and Inracial Adoptees: The Adolescents Years*. Springfield: Charles C. Thomas, 1983.

(3) Institut Català de l'Acolliment i de l'Adopció. Gran Via de les Corts Catalanes, 604, 2a planta. 08007 Barcelona. També és accessible en línia [Consulta: 4 de novembre de 2003]. Disponible a: <<http://www.gencat.net/benestar/icaa/>>.

- MEHRA, H.: «Residential care for ethnic minority children». Dins DWIVEDI, K. N. I VARMA, V. P. (eds.): *Meeting the Needs of Ethnic Minority Children*. London: Jessica Kingsley Publishers, 1996.
- POURTOIS, J.-P., DESMET, H. I NIMAL, P.: «L'educació familiar davant el repte de la nova civilització moderna». *Temps d'Educació*, 1998, núm. 20, p. 13-27.
- SIMON, R. I ALTSTEIN, H.: *Transracial Adoptees and Their Families*. New York: Praeger, 1987.
- SMALL, J.: «The crisis in adoption». *International Journal of Psychiatry*, 1984, núm. 30, p. 129-142.

Paraules clau

Educació familiar

Família multicultural

Adopció

Acolliment

Resum

En el artículo se inicia reflexionando sobre la concepción actual de la familia y de cómo sus actividades socioeducativas pueden potenciar el desarrollo de la convivencia y la promoción de la aceptación de la diferencia. Continuamos presentando a las familias multiculturales que se han formado a partir de la adopción y del acogimiento y analizando algunos de los grandes interrogantes que plantean estas prácticas socioeducativas. En la tercera parte hacemos propuestas socioeducativas para que estas familias puedan atender a las necesidades de los niños y niñas y formen ciudadanos y ciudadanas capaces de convivir en una sociedad plural. Por último, abrimos algunos aspectos a la discusión.

Cet article part d'une réflexion sur la conception actuelle de la famille et montre comment les activités socioéducatives qui s'y développent stimulent la convivialité et favorisent l'acceptation de la différence. Il traite ensuite le cas des familles multiculturelles qui se sont formées à partir de l'adoption et de l'accueil et aborde certaines des grandes questions que pose ce genre de pratiques socioéducatives. Dans un troisième temps, il apporte quelques propositions d'ordre socioéducatif pouvant aider ces familles à mieux répondre aux besoins des enfants qui doivent apprendre à vivre dans une société plurielle dont ils seront demain les citoyens. Et pour terminer, les auteurs ouvrent quelques lignes de débat.

This article begins by reflecting on our present understanding of the family and how its socio-educational activities might facilitate living together and the acceptance of differences. We then look at multicultural families that have been formed by adopting or fostering children and analyse some of the main questions raised by these socio-educational practices. In the third part we make a number of socio-educational proposals so that these families can respond to the needs of these children and bring up citizens who are fully able to live in a plural society. We conclude with a discussion of various aspects raised.